

Как се пише и превежда постмодерен роман



Всеизвестен е въпросът без отговор – кое е първо, кокошката или яйцето? При нас, преводачите, е ясно – най-напред е авторът, после сме ние. В това отношение аз изкарах голям късмет. За да минавам за успешен и добър преводач, заслугата е главно на късмета ми. От двайсетината книги, които имах възможност да превода, повечето са творби на класици, известни, утвърдени автори. След като прибавих в актива си заглавия като „Капризно лято“ и „Маркета Лазарова“ на Владислав Ванчура, „Обслужвал съм английския крал“ и „Уроци по танци за възрастни и напреднали“ на Бохумил Храбал, реших, че съм направил достатъчно за рецепцията на чешката литература в България и че повече няма да превеждам. Така де, винаги съм си мислел, че артистът трябва да се оттегли достойно и навреме от сцената, за да го помнят с най-доброто, а не да стане за посмешище. Е, не си казах, че вече никога няма да превеждам, защото ми е познат и друг постулат – никога не казвай никога. Така че... Така че, случи се да се запозная с млад и за мен много симпатичен издател, комуто, както обикновено става, показах Прага, изпихме по някоя друга чешка бира и пак, както обикновено става с хора от една черга и от една и съща кръвна група, се сприятелихме. Последваха нови срещи със семействата ни в Прага, после в София и съвсем естествено за общуване между издател и преводач до:

береш заглавие. Тук съм си извадил на градените книги с „MAGNEZIA LITERA“ от последните години, избери си, все някоя ще ти хареса. Ще ти ги пратя на имейл адреса ти, като намериш време, хвърли им един поглед. Седнах пред лаптопа и се вгледах в предложения ми списък. Избрах си начин – чрез елиминиране. Десет заглавия и автори, които нищо не ми говорят, а уж следя съвременната чешка литература. Четири от тях на писателки. А, не, жени не ми се превеждат, за тях има достатъчно преводачки. Ха, някой си Емил Хакъл с две награди – 2006 и 2014 година. Интересно, два пъти да го отличат, я да видим „За родителите и децата“ и „Истинско събитие“. Прелиствам набързо, зачитам се тук-там. Бива, а и не са обемни, по над стотина страници. Коя ли да предпочета? Абе я дай и двете, колко му е. Така попаднах на Хакъл, който се оказва съвсем не по вкуса ми и за когото, докато го превеждах, все се шегувах и виках: „Тоя Хакъл, дето сам съм си го нахакъл...“ Защо такава груба рима ли? Защото не подозирах, че писанията му се възприемат като постмодернизъм, навярно затова са и отличени и превеждани. А аз, консервативният традиционалист, не бях подготвен за подобен сблъсък и психически доста се натовавих. Не заради текстовете, признавам, не мога да отрека литературната им стойност. Мене по принцип ме дразни т.н. модернизъм, пък бил той пост или пред. Моите първи срещи

– Искаш ли да преведеш нещо и за моето издателство?

– А, не! Книгите, които харесвах, вече съм ги превел. Извинявай, с преводите бях дотук. Вече не ми е интересно, а и ме домързява...

– Много те моля, ще ти дам възможност сам да си из-

с него са в изобразителното изкуство, после се натъкнах на подобни уродливи безсмислици и в скулптури, и пластички, които сега наричат „инсталации“. Виждал съм такива грозни, отблъскващи и непонятни за нормалния човек неща, че съм си викал „Абе аз ли съм луд или са луди всички ония, дето ги харесват, че и пари трошат за тях“. А че всичко това си е чиста проба снобизъм, си мислят и други като мен. Както и да е. Отдавна виждам деформации, безобразия и страшилища дори и в изкуствата за деца – погледнете книжките им, филмчетата, които гледат! Пъка от грозни, страшни, ужасяващи неща. После се чудим откъде идва у децата насилието, нали?

Както и да е, мислих си, че художествената литература все още е пощадена от подобна зараза. Тук-там взех да срещам кълнове на постмодернизма и у лансирани наши млади автори, но тях засега нека оставим на мира. Най-вече проумях що за чудо е той чрез писанията на Хакъл. Че то било много лесно! Особено ако пишеш от първо лице собствените си изживявания и фантазии. Няма сложен сюжет, сериозни конфликти, ярки характери, образен изказ. Ако бях решил, че съм писател и не бях толкова мързелив, вместо сега да разчепквам споменатия стил, сам можех да напиша роман. Но тъй като това няма да стане, нека поне бъда полезен на тия, които решат да опитат. Значи, написвате си нещо като разказ, в който сте главният герой. Приемате го като елха, която ще окичите с каквото ви падне. Тук-таме, образно казано, обикновени играчки и почвата: стара обувка, букет изкуствени цветя, ръждясала консервна кутия, умрял плъх, нанизани кокоши куришки и ... хайде да спра дотук, та да не ви отвращавам. В литературен вид главно да пълните с думи страници, които да нахвърлят сто-сто и двайсет и вече имате роман. Така се получава словесна „инсталация“, колаж от всевъзможни смислени и безсмислени чужди текстове, прибавяте предмети и термини в езика от най-съвременния начин на живот,

слагате за финал някаква изтъркана мъдрост и романът ви е готов. Добре е да прибавите имена на малко известни световни мъже и жени, научни текстове от всякакви области, та читателят да види колко много сте начетен и колко много знаете. За финтифлюшки към всичко това можете да вкарате вицове, да използвате жаргон и вулгаризми. И вярвайте ми, няма да сгрешите! А ако си намерите и заблуден издател и снобар литературен критик да ви похвали, вече сте писател, за някои даже и голям!

Ето така аз възприемах текстовете на Емил Хакъл, докато ги превеждах. За някого горенаписаното може да звучи грубо и просташки, но повярвайте ми, преводачът вижда най-добре кухнята на писателя – и добре пригответе аспержи и трюфели, но и обелките от картофи, лук и чесън, мръсните съдове и кофата за боклук. Благодарение на това, често у талантливия разказвач се преплитат в прекрасно единство преводач и писател. Хрумват ми две имена като пример – Здравка Евтимова, Милен Русков.

Но да се върнем към Хакъл и моето боричкане с текстовете му. За щастие започнах с „За родителите и децата“. За щастие, защото постмодернистичните му хватки и номера тук са с мярка и поносими, преглъщат се. В „Истинско събитие“ те са в прекалено количество и в преигран размер. Ако бях подхванал в обратния ред, не знам дали щях да преодолее психическото натоварване. И то не само заради постмодернизма. Вече бях негативно настроен заради абсолютното игнориране на моя милост от страна на автора. Представете ли си, той отказа какъвто и да е контакт с преводача си! Това ме шашна! И не защото този преводач съм аз самият, слава Богу, не съм жертва на суета и комплекси, а защото подобна реакция за мен е израз на непрофесионализъм, келешлък и лошо възпитание! Да беше поне отговорил на едно от писмата ми и да се извини с най-тривиална причина. Една от моите причини да поема превода на книги му беше и мисълта, че най-после, след толкова класици, заселили се в небитието, ще имам възможността да общувам с жив автор. Вече си фантазирах как ще си пием бирата и аз ще уточнявам с него тънкости и детайли, как един ден ще чета в ръкопис и бъдещите му текстове.

Да, ама не! Въпреки напомнянията от страна на издателя и менажера му, че преводачът, който живее в Прага, би желал да се срещне с него. Отказа да дойде и в София на премиерата на преведените му книги.

Всъщност, след като приключих с превода на „Истинско събитие“ вече си бях изградил окончателен образ за господин писателя. Той сам на едно място откровеничи, нарича себе си „необщителен борсук с три брака и дванайсет сменени работи“. Без да се мисля за медиум, още като видях позьорските му снимки в интернет, химията ми затрептя негативно. А като видях, че е и зодия Овен, а по китайския хороскоп куче, тутакси си припомних едно човешко недоразумение, което някога по недоглеждане бях допуснал до своя приятелски кръг, а след време, общувайки по-активно и по-отблизо с погнуса изхвърлих от него и заличих завинаги. Иди после че не вярвай на зодии и характери!

Ето защо, признавам, към „Истинско събитие“ пристъпих с преднамерено раздражение. В „За родителите и децата“ приемах с насмешка постмодернистичните му хватки. Какво пък толкоз, запълва страници, не е луд който изяжда баницата, знае се. Бащата е научен работник, биолог – пълно с растения и животинки, барабар с латинските им названия. Синът, луд по самолетите – хайде авиосписания и един куп марки и видове самолети. Откъси от книга, която някой в момента чете, рециптиране на Шекспир, размяна на есемеси, подслушани чужди приказки, разговорен и фонетично деформиран до безобразие чешки, тук-таме вулгаризми. Но и смислени диалози, сериозни, поетични или забавни спомени, добре, чете се приятно, бива.

А „Истинско събитие“ започва с... компютърна игра! Лошо ми стана! Само като изписах заглавието на главата – „Мятане на ковчези“. Главният герой, тоест пак самият Хакъл, и един ексцентричен негов приятел играят чрез интернет игра, в която върху колата на всеки от играчите има.. ковчег, засилваш колата, даваш максимално газ и удряш спирачка. Ковчегът, естествено изхвърча и колкото по-далеч падне, толкова си по-добър! За мен – дебилен забавление. А сюжетът банално любовен. Чрез интернет среща и връзка с много по-млада дама и терзанията

му – да продължи или не. Паралелно откъси и преразкази от книга, която чете и която е посветена на немски терористи RAF от 70-те години. И пак познатите хватки, този път, както вече споменах, в много по-големи размери. И пак жаргон, вездесъщото чешко „do prdele“ и „ty vole“, което ме залива от телевизора, по трамваите и улиците. На всичко отгоре споменатият приятел е и словак, та ругатните му са едно към едно с нашите псувни! И за всичко това аз трябва да намеря адекватност, хем да е като у автора, хем да щадя българския читател. Бая зор видях, ама дано съм успял!

Толкова за книгите, нека остане и нещо, което да ви накара да ги прочетете. Да се върна към автора. Фактът, че отказа да се срещне с мен, не ми даваше мира. Че и в София да не дойде, дето е за чужда сметка. Защо, бе, джанъм, защо? И най-неочаквано ме озари! Та той е българофоб! Защо реших така ли? Ами в „За родителите и децата“ има силно българско присъствие, а отказва да общува с българи и България! Лекарят, който оперирал баща му, българин. По този повод смешка! Като го описва, споменава, че бил с характерната за нас, българските мъже, прическа. И знаете ли каква е тя? Бретонче! Паднах! Ха-ха! Оглеждам се край себе си, връщам се и в миналото си, но бретончета почти не ми се явиха! После, в апартамента на майка му български туристически атрибути – покривка, троянска керамика, а патрокът му всяко лято на почивка... в Бургас. Сигурно и той самият като юноша е ходил в България на море и там, фантазирам си, му се е случила неприятна случка, та затова недолюбва българите. А каква може да е тази случка, освен, че е бил влюбен в девойка, с която е дошъл, но му я забърсал някой нашенски гларус, а може би и цяло ято от хищните морски юнаци-птици. Е, как тогава няма да ни мрази нас, красавците, дето чехкините винаги са ни предпочитали пред своите русоляви паяци!

Измислих си тази история, повярвах в нея и се успокоих. Забравих и за Хакъл, и за постморедната литература, и за всичките си терзания в сблъсъка си с тях.

Та така...

Васил Самоковлиев